

CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO STAVEBNÍ A ARCHITEKTONICKOU PRAXI (ZKUŠENOSTI A POZNATKY Z PRAXE NADAČNÍHO PROGRAMU ČESKÉ STAVEBNÍ AKADEMIE)

Jan Fibiger

Celoživotní vzdělávání je obsahem většiny činností Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, zejména jejího programu Česká stavební akademie. Článek rekapituluje získané zkušenosti a prezentuje některé nadací dosažené výsledky. Zkušenosti z cca sto nadací organizovaných témat ročně a další stovky nadací podporovaných partnerských programů umožňují zobecnění některých trendů. Článek naznačuje ale i celkovou situaci, kde chybí systémově řešené financování. Grantové financování má vždy jen časově omezené trvání. Je-li jeho podmínkou potom bezplatné poskytování kurzů, je po skončení grantu téměř nemožné daný program převést do trvalé udržitelnosti. Naproti tomu čistě komerčně organizované akce, které jsou založeny na aktuální potřebě určité skupiny na získání konkrétních dovedností (přijetí nového zákona, vydání nové normy, stanovení nové „autorizované“ profese a podobně), mají většinou jen kampaňovitou podobu. Tradičně vysokou úroveň má každoroční pořádání odborných konferencí relativně uzavřených odborných a profesních skupin. Článek je výzvou k diskusi, jak využít zkušenosti nadace a dalších organizátorů a rozvinout stabilnější a dlouhodobější systém celoživotního vzdělávání.

Význam vzdělávání ve stavebnictví

Vzdělávání je základní a neefektivnější způsob kulturního i ekonomického roz-

voje společnosti a všech jejích jedinců. Je to rozhodující nástroj, jak předat poznání, zkušenosti a dovednosti, v našem případě o přípravě, realizaci i z provozu staveb. Vzdělávání je rovněž rozhodné pro utvá-

ření mravních, společenských a sociálních hodnot a zajišťování jejich podpory v přesvědčení a víře všech jedinců a přijetí jejich role v rámci společenství.

Základní vzdělávání a následná příprava na profesi, která tvoří základ státem organizovaného systému vzdělávání, plní tradičně formu generačního předávání a je ve svém základu státem hrazeno. Vedle tohoto systému se stále výrazněji uplatňují systémy celoživotního vzdělávání, které reagují na nová poznání a dovednosti a na měnící se potřeby společnosti. Ty si vyvolávají jak rozšiřování jednou získaných poznatků, tak přeškolení a změnu odbornosti, pro kterou byl konkrétní jedinec připravován nebo ve které vykonával dosavadní praxi.

Pro systémovou změnu celoživotního vzdělávání je ale otevřena otázka, jak iniciovat jednotlivé profese k účasti na celoživotním vzdělávání. V praxi si konkurují komerčně připravované odborné akce, akce hrazené výrobcem a jeho marketingovým záměrem, akce „vynucované“ některým z legislativních předpisů, akce organizované a nařízené zaměstnavatelem, akce hrazené z různých grantů a podpor. Přitom velká část pracovníků zůstává mimo toto úsilí, a to zpomaluje další rozvoj.

Vzdělávání pro 10 procent obyvatel

Celý obor stavebnictví je dlouhodobě relativně konzervativní a jeho význam je celospolečensky stabilizovaný. Zajímavé je srovnání, které uvádějí evropské i americké statistiky, podle kterých stavebnictví za posledních 150–200 let zajišťuje trvale cca 6–10 % HDP a zaměstnává průběžně do 10 % aktivních pracovníků. Tento trend je dlouhodobý s přirozenými cyklickými výkyvy, ale svou stabilitou se liší od zemědělství, které z většinového podílu v zaměstnanosti kleslo k hodnotě v úrovni 1 %, nebo naopak služeb, které mají trvale rostoucí růst požadavků na pracovníky. Podíl zaměstnanosti v průmyslu až do 50. let 20. století trvale rostl až k hodnotě 60 % a znamenal rozvoj západní civilizace, dnes však již opět většinou klesl k úrovni 20 %. Česká republika je výjimkou, která se pohybuje stále někde na 35 %. Pro stavebnictví však můžeme relativně stabilně počítat s obyvateli do 10 %, kteří jsou v oboru zaměstnáni nebo o jeho poznatky mají z nějakého důvodu zájem. Tomu

by měla odpovídat i potřeba a kapacity pro jejich přípravu, ale i pro celoživotní vzdělávání.

Jak připravit a získat potřebné pracovníky

V českých podmínkách je trvale zaznamenáván nedostatek řemeslných profesí, stárnutí jejich nositelů a jejich nahrazování zahraničními kapacitami. Zajímavý je i podíl přeškolených pracovníků i těch, co s rostoucím technickým pokrokem vstupují do řemeslných rolí s využitím sofistikovaných technologií a stále náročnější techniky. Ve středním a vyšším vzdělávání je opakovaně konstatován menší zájem uchazečů o technické obory. I ve stavebnictví se však zvyšuje význam celoživotního vzdělávání, které využívá různé vzdělávací postupy. Tento proces je podporován různými „povinnými“ autorizacemi a zkouškami a často nesystematicky udělovanými státními či evropskými granty pro organizátory nebo účastníky takovýchto programů.

Zkušenosti s celoživotním vzděláváním

Ze zkušenosti Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství (Nadace ABF) lze zobecnit některé trendy. Nejpropracovanějším programem jsou autorizace a celoživotní vzdělávání v České komoře autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (ČKAIT) a České komoře architektů (ČKA). Mezi podobné programy lze zařadit státem hrazenou přípravu úředníků a přidat i vznik nových profesí: autorizovaných inspektorů, nástup inspektorů bezpečnosti práce, zavedení energetických auditorů a podobně, u kterých je hlavním „motorem“ získání určitého oprávnění a absolvování předpisově vyžadované školení a s průkazem získání znalosti pro výkon profese. Vedle těchto programů se Nadace ABF aktivně zapojila i do grantových projektů, většinou bezplatně nabízejících kurzy, které hradily Praha, ČR nebo EU. Mezi nejúspěšnějšími byl program „Návrat matek (rodičů) do projektové praxe“, který napomáhal matkám (mužům) v době rodičovské dovolené udržet kontakt s novinkami v oboru, a umožňoval tak bezproblémový návrat zejména

do projektové praxe. Pro tento program se ale nepodařilo po skončení grantu najít dlouhodobý systém financování. Jinou oblastí je příprava odborníků pro nZEB (budov s téměř nulovou energetickou náročností). Zde se Nadace ABF zapojila do širšího úsilí o vytvoření portfolia výukových materiálů, textů, videoprogramů a e-learningů osvětlujících nové požadavky na znalosti a dovednosti pro řadu řemeslných oborů (tesař, elektroinstalatér, topenář, vzduchotechnik, kominík, montér okenních otvorů a další.). Vytvořené materiály obsahují i důraz na koordinaci mezi jednotlivými řemeslnými profesemi při technické realizaci a zabudovávání jednotlivých výrobků do stavby. Efektivní formou jsou i školení a instruktáže organizované v gesci konkrétních výrobců stavebních výrobků nebo softwarů pro stavebnictví, u kterých se snaží Nadace ABF vždy oddělit marketingovou formu od jinak většinou velmi instruktivně předávaných znalostí pro využití konkrétních výrobků či technologií.

Samostatnou formou jsou odborné konference nebo workshopy, které přináší zejména možnost sdílení poznání a zkušeností s nově uplatňovanými poznatky, předpisy s připravovanou nebo nově vydanou legislativou. Za všechny jmenujme: BIM ve stavebnictví, Větrání budov, Stavební právo, Veřejná zakázka, Výrobky a technologie pro stavebnictví, Památková péče, Energetická úspornost budov, Standardizace územního plánování a další. Aktuální programy naleznete na: www.stavebniakademie.cz.

Zkušenosti se sdílením dobré praxe

Další formou vzdělávání je nepochybně popularizace úspěšných staveb a stavebních a urbanistických řešení, neb dobrá praxe a její předávání, zejména je-li spojena s komplexním hodnocením složek, ze kterých se každá stavba skládá, patří mezi neefektivnější formy sdílení zkušeností. Mezi tyto programy Nadace ABF patří již třicet let přehlídka Stavba roku, která uvedla již na 2 000 ukázkových staveb s konkrétním hodnocením, prezentovala je formou knižní (každoroční katalog), formou filmovou (prezentovanou na Facebooku, YouTube, při slavnostních

setkáních a podobně), putovními výstavami (prezentací na několika stavebních veletrzích ročně) i veřejným hlasováním (každoročně přesahujícím 100 000 hlasujících). Návštěvy poroty i exkurze na vybraných stavbách a jejich široká mediální prezentace v partnerském tisku jsou příležitostí předávání nejlepších výsledků stavební praxe pro celý obor. Podobně je každoročně představena Nadací ABF i Stavba roku Středočeského kraje a Urbanistický projekt roku (který se soustřeďuje na prostorové řešení urbanistických konceptů a přípravu větších zástavbových projektů). Viz též www.stavbaroku.cz.

Urbanistický projekt roku je další formou předávání zkušeností a vzdělávání ve stavebnictví. Je zaměřen zejména na podrobné urbanistické řešení, řekněme v úrovni regulačních plánů či studií zástavby větších souborů staveb či veřejných prostor. Není náhodou, že tento druh projektu

není prezentován jen na základě „urbanistických značek“, barevných ploch a prostorových regulačních prvků, ale důraz je v nich vždy kladen i na modelové 3D vyjádření konečného prostoru. Tato forma dává mnohem větší sdílnost pro veřejnost a její participaci při schvalování územních dokumentací, pro vzdělávání nejširší veřejnosti o záměrech, které se v jejich obcích chystají. Lze si jen přát, aby nový stavební zákon otevřel větší prostor pro tuto cestu a takto zpracované plány 3D vystavěného prostředí postupně nahradily dnešní územní plány obcí. Koneckonců přiblížili bychom se tak praxi v Německu a Rakousku.

Nové úkoly a výzvy pro celoživotní vzdělávání

Nově formulovanými úkoly jsou bezuhlíková energetická strategie, územ-

ní nebo dokonce objektová autonomie, celoživotní náklady stavby, recyklovatelnost materiálů i celých staveb, bezodpadové hospodářství, požadavky na kvalitu vnějšího i vnitřního prostředí, digitalizace procesu přípravy, schvalování a povolování staveb, postupná robotizace vlastní výstavby a provozu s důrazem na její bezpečnost a otevření stavebnictví umělé inteligenci. Požadavky na renovační vlnu a oživení bytové výstavby jsou další společenskou objednávkou.

Doba covidu nás donutila významně přehodnotit staré formy. Vedle kontaktního vzdělávání a individuální formy studia pomocí knih a literatury se rozvinulo internetem sdílené vzdělávání on-line kurzy, streamy a videa, které podle zkušeností Nadace ABF z minulých let oslovily 5–7krát více zájemců než tradiční formy. Nadace bude v této formě vzdělávání i nadále pokračovat.

*Ing. arch. Jan Fibiger, CSc.
předseda Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství*

ENGLISH ABSTRACT

Lifelong Learning for Architecture and Building Practice (Experience and Observations from the Czech Building Academy Foundation Programme Practice), by Jan Fibiger

Lifelong learning forms the content of most of the activities of the Architecture and Building Development Foundation, especially its Czech Building Academy programme. The article summarises the experience gained and presents some of the results achieved by the Foundation. The experience resulting from about one hundred foundation-organised topics per year and another hundred foundation-supported partner programmes allow for generalising some trends. However, the article also addresses an overall situation where there is a lack of systemically addressed funding. Grant funding is always of a limited duration. If its condition is subsequent free provision of courses, it is almost impossible to make the programme sustainable once the grant ends. In contrast, purely commercially organised events based on the current need of a particular group to acquire specific skills (adoption of a new law, issuing a new standard, establishing a new 'authorised' profession, etc.) are usually provided in a campaign form. Traditionally, the annual organisation of professional conferences of relatively closed professional and occupational groups has been of a relatively high standard. This paper brings an invitation to discuss how to use the experience of the Foundation and other organisers to develop a more stable and long-term system of lifelong learning.